

Cinquanta anys de l'Obra

Quan començava la dècada dels seixanta del segle passat les Illes tastaven una nova situació socioeconòmica gràcies al turisme europeu que en massa arribava cada estiu a l'arxipèlag per gaudir de sol i platja. Això portava un canvi social global –de costums, demogràfic...– que ja no tindria tornada arrere possible. No passava el mateix, però, en el món polític. La dictadura no canviava, seguia tan vigent com el primer dia i tot el que fes olor de català era sospitós de ser subversiu. A les Illes gairebé l'únic far per al català era l'Editorial Moll, de Palma, fundada el 1934 pel filòleg menorquí Francesc de Borja Moll.

En aquell ambient, el filòleg –nascut a Ciutadella el 1903– començà a acaronar la idea de crear una entitat cultural que tingués com a objectiu la promoció del català. Fent voltes a la possibilitat, a la fi es decidí i convocà per parlar-ne un grupat d'intel·lectuals. D'aquesta manera el 31 de desembre de 1962, un grup d'homes de lletra entre els quals es trobaven Josep Capó, Guillem Colom, Miquel Forteza, Miquel Fullana, Miquel Marquès, tots sota la direcció de Moll, acordaren la creació de la que seria l'Obra Cultural Balear.

Els inicis. D'alguna manera, la nova entitat recollia el testimoni de l'Associació per la Cultura de Mallorca, que havia existit entre 1923 i 1936, i que va ser presidida –entre d'altres– per Emili Darder, qui fou batlle republicà de Palma afusellat pels revoltats feixistes el 1936. Òbviament, en aquells inicis l'Obra no podia tenir la càrrega política que havia tingut la seva antecessora.

En els primers set anys la nova entitat és presidida per Miquel Forteza. És l'època en què comença tímidament a organitzar cursos de català, sovint sota circumstàncies quasi heroiques, amb els professors que feien feina de franc, la família del mateix Moll inclosa, com Aina, que va ser professora de català i col·laboradora en tot el que pogué de son pare, i sempre sota la vigilància de

L'Obra Cultural Balear fa el mig segle de lluita aferrissada en defensa de la llengua i cultura catalanes.

l'autoritat que no veia amb bons ulls tot això del català.

A finals de dècada les circumstàncies polítiques subterrànies havien canviat, a Mallorca. Ja es deixava notar una incipient activitat il·legal dels grups demòcrates. No era, no obstant, quelcom semblant al que passava a Barcelona o Madrid. En aquells moments a Palma només existia un grup organitzat, el PCE, però també hi havia una incipient dissidència nucleada entorn d'iniciatives culturals, bona part de les quals eren aixoplugades per l'Obra.

En aquest context l'entitat pren un gran protagonisme –sord i discret, sovint, per òbvies raons de seguretat– sota la presidència de Climent

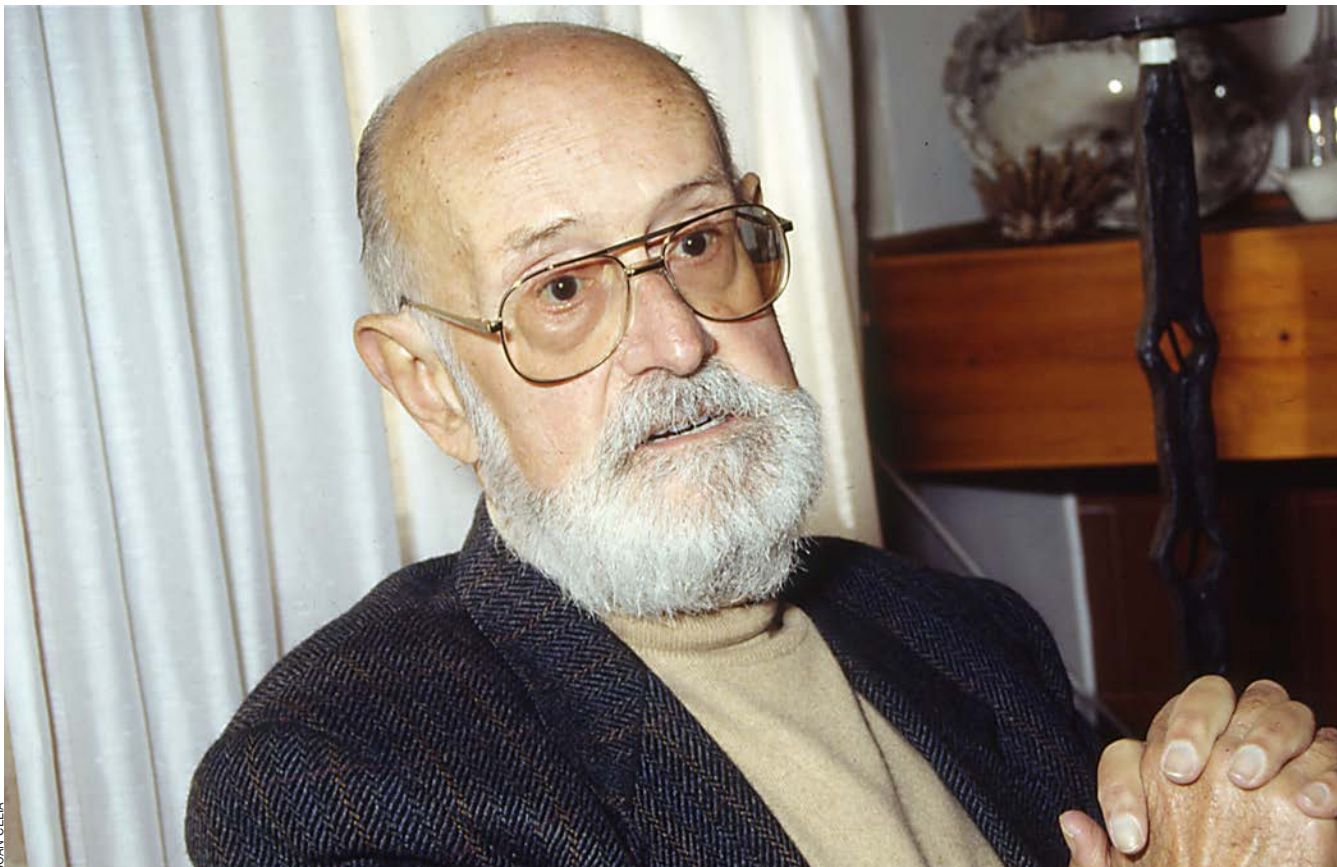

La presidència de Climent Garau (1970-1976) va convertir l'Obra en l'aixopluc de moltes iniciatives polítiques i culturals contra la dictadura.

Garau, entre 1970 i 1976. Són els anys d'esplendor de la dissidència política. Joves activistes relacionats amb l'Obra, que han begut del catalanisme en els seus anys d'estudis universitaris a Barcelona, converteixen les activitats culturals de l'entitat en mostres de rebuig a la dictadura. L'Obra adquireix en aquests sis anys la pàtina indeleble que és el seu segell identificatiu: el compromís amb la llibertat i a fer del poble illenc un poble orgullós de la seva llengua, cultura i història pròpies. Cap de tots els grups i grupuscles polítics opositors a la dictadura resta aliè als actes de l'Obra. L'organització cultural es converteix es un referent de la lluita per la llibertat.

El català a l'Estatut. Quan mor el dictador, l'any 1975, s'inicia un període de gran eferescència social, cultural i política. L'Obra no en queda al marge. La presidència de Josep Maria Llompart, entre 1976 i 1983, pilota l'entitat durant els anys de la transició de la dictadura a la democràcia i a l'autonomia. Ben aviat es va veient que la democràcia que arribaria a ser possible no seria la desitjada, perquè no implicava un trencament absolut amb el passat. Llompart ho resumí brillantment: "No és això per què lluitarem, però ho haurem d'aprofitar". El gran poeta dirigí l'Obra en uns moments crucials per a les Illes. Els de la redacció de l'Estatut d'Autonomia. Aquest període s'inicià just després de les primeres eleccions –les del 15 de juny de 1977– amb la gran manifestació, convocada per l'Obra, que reuní el 29 d'octubre de 1977 desenes de milers de ciutadans rere del lema "Volem l'Estatut".

El procés autonòmic es veié amenaçat per la dreta més conservadora, Alianza Popular, dirigida per Gabriel Cañellas i Abel Matutes, entre d'altres, que desconfiava de l'autonomia política. De fet, des de 1976 s'hi havia mostrat contrària. I, a més, lluitava perquè el futur Estatut no anomenés català la llengua pròpia. La pressió de l'Obra davant dels polítics d'Unió del Centre Democràtic (UCD), que era el partit majoritari, així com també la pressió que feia l'esquerra (PSOE, PCE) i el nacionalisme (PSI-PSM), aconseguiren que el partit centrista no caigués en la temptació –que existí i fou inten-

JOAN CELIA

El poeta Josep Maria Llopart presidí l'Obra entre 1976 i 1983, els anys en què l'entitat aconsegueix que l'Estatut d'Autonomia de 1983 anomeni la llengua pròpia català.

sa— de fer cas a AP. A la fi, amb l'absència del partit conservador per aquest motiu —i perquè volia una distribució d'escons al futur Parlament per a cada illa diferent a la decidida— s'aprova el 1983 l'Estatut que incorpora el català com a llengua pròpia de les Illes. Una batalla cabdal guanyada gràcies, en bona part, a l'Obra.

El consens lingüístic. Durant la dècada dels anys vuitanta l'Obra passa per un període de redefinició. Igual que tota la societat, que s'acostumava a viure en democràcia i autonomia, deixant enrere els anys obscurs de la dictadura, la dècada és per a l'Obra moment de canvis, de certa inestabilitat i d'intents de trobar el seu paper en el futur. Llopart abandona la presidència el 1983 i és substituït per Ignasi Ribas, un advocat que s'havia fet famós com a dirigent del PCE, durant la presidència del qual l'Obra instal·larà el primer repetidor, l'any 1983, per a rebre TV3 a Mallorca, i el 1984 crearà amb aquesta finalitat la societat Voltor, SA. El 1987 Ribas és substituït per

l'economista Miquel Alenyà, que el 1988 dimiteix i és reemplaçat pel poeta Bartomeu Fiol, que un any després també abandona el càrrec.

Malgrat els canvis en la presidència, l'Obra manté el seu compromís amb la lluita pel català. Aprofitant que el II Congrés Internacional de la Llengua Catalana, l'any 1986, tenia una de les seues a Palma, l'Obra fa una passa més en la normalització legal del català. Demana als partits que siguin capaços d'unificar una llei a favor de la normalització de la llengua pròpia. No sense tensions, a la fi la dreta dominant —AP, que governava gràcies a Unió Mallorca— fa cas a l'entitat i així és possible que tots els partits

representats al Parlament de les Illes —AP, UM, PSOE i PSM— aprovin per unanimitat la llei de Normalització Lingüística (1986). El consens lingüístic que tant ajudà a crear l'Obra s'ha mantingut viu fins enguany, quan el govern de José Ramón Bauzá l'ha trencat.

Durant mig segle l'Obra Cultural Balear, fundada, entre d'altres, pel filòleg menorquí Francesc de Borja Moll, no ha defallit mai en la lluita per la normalització de la llengua i cultura pròpies.

De gestió a agitació. El 1991 l'Obra comença a ser presidida per Antoni Mir. Serà la presidència més llarga, fins ara. Mir impulsa una organització molt professionalitzada, de gestió i de col·laboració amb les institucions públiques comandades —totes les importants excepte el Consell de Menorca— per la dreta. La part re-

EL TEMPS

La presidència d'Antoni Mir (1991-2003) ha estat la més llarga de l'OCB.

ivindicativa se centra a incrementar l'autogovern, és a dir, la reclamació va més cap a Madrid que no cap a les institucions il·lenques. Així, el 1991 l'Obra liderà la campanya "Volem comandar a Ca Nostra", que aspirava a una reforma de l'Estatut per convertir les Illes en "nacionalitat històrica".

El 1994 el govern de Gabriel Cañellas, tot just després d'aprovar el decret de mínims –que assegura l'ensenyament en català almenys en el 50%– gràcies novament a l'impuls de l'Obra, comença a virar cap a posicions més extremades, més anticatalanistes. Les relacions amb l'entitat cultural passen a ser molt tenses.

El 1995, Mir i els seus col·laboradors, entre els quals ja despuntava un jove activista anomenat Tomeu Martí, decideixen un canvi estratègic important. L'entitat inicia l'agitació de carrer per remoure consciències i per aglutinar els sectors socials descontents amb el Govern i amb les altres institucions públiques governades pel PP. Així, naix el 1995 la Diada per la Llengua i l'Au-

togovern, que d'una manera o altra s'ha anat convocant des de l'Obra cada any. El comú denominador de tots aquests actes ha estat l'exigència a les institucions perquè s'impliquin molt més en la normalització del català.

També durant la presidència de Mir, i gràcies a la iniciativa de Martí, es creà dins l'Obra l'organització Joves de Mallorca per la Llengua, un grup que esdevindrà fonamental per a estendre el català entre la joventut. Aquesta creixent activitat reivindicativa es manté fins el 2003, quan l'Obra torna a viure un moment crucial en la seva història.

Actualitat. A les eleccions de 2003 el PP obté, de forma inesperada, la majoria absoluta. Tot d'una es veu que es tracta d'un PP que de la mà de Jaume Matas desenvoluparà el que incipientment havia generat Cañellas el 1995: el viratge cap a posicions més anticatalanistes.

En l'Obra, mentrestant, es viuen moments de canvi. Mir dimiteix de

la presidència després de dotze anys i és substituït, el 2003, per l'advocat Sebastià Frau, el qual només un any després, el 2004, abandona el càrrec per divergències amb altres dirigents i executius de l'entitat. Estava en discussió el model d'organització. La de més gestió i no tanta activació de carrer i la que preconitzava la mobilització constant i creixent per enfortir l'Obra i alhora lluitar contra tot intent del PP d'anar contra el català. Guanyà aquest últim model organitzatiu.

D'ençà del 2005 el president és Jaume Mateu i el coordinador Tomeu Martí. Són els que han impulsat un gran canvi en l'Obra, fent l'organització més forta –amb una xarxa territorial creixent– i molt activista davant els intents de les successives direccions del PP –quan ha governat– d'atacar el català.

Amb tot el que fa actualment el govern de José Ramón Bauzá no li falta feina, a l'Obra.

Miquel Payeras